

УДК 330.322:338.3:637.12

Мрачковська Н. К.

к. е. н., доцент,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА

Досліджені причини зниження інвестицій в молочне скотарство, особливості інвестування галузі. На основі визначеної вартості інвестиційних проектів створення молочних ферм здійснено оцінку прибутковості цих проектів, виходячи із сучасних вартісних параметрів, які сформувалися в сільгосп підприємствах.

Обґрунтовані практичні рекомендації щодо інвестиційного забезпечення розвитку галузі молочного скотарства. Серед них головні: формування інвестиційних ресурсів за співвідношенням між власними і залученими джерелами як 2:1; удосконалення механізмів державної інвестиційної підтримки; недопущення випадків необґрунтованого виділення і нецільового використання коштів, переорієнтація їх на потреби малого і середнього агробізнесу; формування механізму підтримки інвестицій особистих селянських господарств; створення умов для пріоритетного розвитку молочного скотарства; забезпечення стабілізації та посилення ролі кредитного механізму; усунення перешкод у діяльності іноземних інвесторів з дотриманням національних інтересів.

Ключові слова: інвестиції, галузь, молочне скотарство, механізм, державна інвестиційна підтримка, сільськогосподарські підприємства.

Постановка проблеми. Серед кола питань, які розглядаються сучасною економічною наукою, проблема інвестицій та інвестиційного процесу належить до першочергових. Як найнестабільніший компонент сукупних видатків інвестиції в ринковій економіці нерідко спричиняють істотні коливання обсягів виробництва та зайнятості. Водночас вони є вагомим чинником економічного зростання, тому створення належних умов для розвитку інвестиційного процесу є невід'ємним складником економічної політики країни.

Реалізація довгострокової стратегії суспільно-економічного розвитку України вимагає нарощування інвестиційних ресурсів, поліпшення їх структури і оптимізації

напрямів їх використання відповідно до пріоритетів економічного зростання. Обов'язковою умовою забезпечення економічного зростання є здійснення державою виваженої інвестиційної політики в сільськогосподарському виробництві. В умовах досягнення відносної фінансової стабілізації активізація інвестиційної діяльності має спрямовуватися на забезпечення прогресивних зрушень в економіці сільськогосподарських підприємств, оновлення їх виробничої бази, формування конкурентоспроможних сільськогосподарських структур, вирішення питань зайнятості сільського населення.

Однією із головних проблем у галузі тваринництва у цілому і молочного скотарства зокрема, є зменшення поголів'я тварин та їх продуктивності, обсягів виробництва продукції, яке спостерігається останніми роками в господарствах усіх форм власності. Така ситуація призвела до зменшення рівня виробництва та споживання продуктів молочного скотарства, що ставить під загрозу забезпечення продовольчої безпеки держави в частині виробництва молока та молочної продукції. Вирішення існуючих проблем у молочному скотарстві шляхом створення сприятливих умов для активізації інвестиційної діяльності та реалізації бізнес-проектів у галузі створює можливість докорінно змінити ситуацію в цьому сегменті вітчизняного тваринництва.

Оптимізація інвестиційної діяльності у скотарстві як найважливіша умова його розвитку стає одним із першорядних завдань переходу галузі до нового рівня ефективності та конкурентоспроможності. А виважена інвестиційно-інноваційна політика розвитку сільськогосподарських підприємств є однією із важливих передумов забезпечення економічної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням теорії та практики інвестиційного забезпечення розвитку аграрних підприємств значну увагу приділили вчені-економісти: В. Андрійчук, І. Вініченко, В. Галушко, С. Гуткевич, М. Дем'яненко, М. Кісіль, М. Коденська, Є. Ланченко, Ю. Лупенко, Л. Павловська, Г. Підлісецький, О. Поліщук, О. Ролінський, П. Саблук, В. Ходаківський та ін. Проблеми забезпечення розвитку скотарства досліджували М. Ільчук, Н. Калінчик, П. Канінський, П. Коваль, М. Місюк, Т. Мостенська, Т. Краснодар, Р. Петренко, А. Петриченко, Д. Толстопятова, П. Шваб, та ін. Проте, недостатньо дослідженими залишаються причини зниження інвестицій в сільське господарство, зокрема в молочне скотарство, особливостей інвестування галузі, обґрунтування практичних рекомендацій щодо інвестиційного забезпечення розвитку галузі молочного скотарства.

Формування цілей статті. Метою проведеного дослідження є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо інвестиційного забезпечення розвитку галузі молочного скотарства.

Виклад основного матеріалу. З метою визначення стратегічних для інвестування галузей сільськогосподарських підприємств Житомирської області здійснено їх ранжування за середнім інтегральним показником інвестиційної привабливості, а також враховано розподіл пріоритетів розвитку аграрної сфери Житомирщини в контексті формування конкурентоспроможного аграрного сектора економіки. До зони стратегічної інвестиційної привабливості, достатньої для забезпечення економічного розвитку підприємств (середній інтегральний показник становить 17,5) віднесено галузі: зерновиробництво, молочне і м'ясне скотарство, свинарство, картоплярство та буряківництво [1]. Отже, молочне скотарство, середній інтегральний показник зони інвестиційної привабливості якого становить 12,7, є однією із найбільш пріоритетних галузей економіки регіону.

Інвестиційна діяльність у скотарстві – це комплексний процес виведення нових або більш продуктивних порід худоби, створення високопродуктивних сільськогосподарських машин і агрегатів тощо, впровадження прогресивних техніко-технологічних, організаційно-економічних та управлінських рішень [2]. Однією із основних проблем розвитку молочного скотарства на сучасному етапі є переведення його на інноваційно-інвестиційний тип, без чого неможливо підвищувати його конкурентоспроможність.

Незважаючи на деяке поживалення інвестиційних процесів у 2009-2010 рр., що знайшло своє відображення у зростанні кількості уведених у дію тваринницьких приміщень, фактичні обсяги інвестицій залишаються недостатніми для повноцінного забезпечення галузі реконструйованими чи новозбудованими приміщеннями. Наприклад, якщо у 1990 р. уведено в дію 208 тис. скотомісць, а в 1995 р. – 37 тис. скотомісць, то у 2013 р. – лише 3 тис. скотомісць.

Більшість дослідників основною причиною зниження інвестицій в сільське господарство, зокрема в молочне скотарство, вважають низький рівень інвестиційної привабливості, який зумовлений низкою причин, серед яких: нестабільна політична і економічна ситуація, відсутність в Україні повноцінного ринку землі, невисокі темпи інтеграції країни у європейські ринки, недосконалі механізми державної інвестиційної підтримки товаровиробників галузі молочного скотарства [1, 3, 4, 5]. Вимоги до якості молока, закріплені у державних стандартах, значно нижчі за світові. Це створює

підгрунтя для неотримання достойної ціни за якісне молоко, що, в свою чергу, робить не вигідними інвестиції та саме виробництво якісного молока; застосовувані традиційні технології в умовах існуючих ферм та молочнотоварних виробництв не здатні забезпечувати якість молока, яка б відповідала стандартам європейського та світового ринків [7].

Серед ключових галузей сільського господарства молочне скотарство є найбільш складною для інвестування галуззю, оскільки:

– його економічна ефективність значно залежить від розміру виробництва. Щоб зменшити питомі інвестиції в скотомісце, та забезпечити можливість отримувати максимальну виручку, необхідні великі в абсолютному вимірі інвестиції (дорогий «вхідний білет» в бізнес). При цьому розмір інвестицій знаходиться в зворотній залежності до потенційної собівартості продукції та прямо пов'язаний із доходністю створюваного бізнесу (як абсолютною, так і питомою – на корову або на літр молока);

– світовий досвід свідчить, що для забезпечення високої якості молока необхідною умовою є використання високотехнологічних доїльних залів (це обумовлює більше інвестиційне навантаження);

– важливим для забезпечення високої продуктивності виробництва в молочному скотарстві є наявність високопродуктивних корів, які в Україні є дефіцитом (це обумовлює більше інвестиційне навантаження);

– забезпечення продуктивності корів та високої якості молока потребує якісної та достатньої кормової бази (це обумовлює більше інвестиційне навантаження та відповідний графік інвестування та створення виробництва);

– забезпечення продуктивності корів та високої якості молока висуває комплекс жорстких вимог до проектів тваринницьких ферм та забезпечення комфорту для корів (це обумовлює більше інвестиційне навантаження);

– інвестиції в молочну галузь мають довший (у порівнянні зі свинарством та рослинництвом) термін окупності [7].

Важливою проблемою інвестиційної діяльності аграрних підприємств є опрацювання проблеми інвестиційного проектування, кінцевим результатом якого можна вважати розробку інвестиційних проектів. Як відомо, інвестиційний проект – це викладення цілей та особливостей конкретного інвестування й обґрунтування його доцільності.

Одним із ключових питань при здійсненні проектування інвестицій у молочному скотарстві є оцінка економічної ефективності та фінансової доцільності здійснення

інвестиційного проекту. Така оцінка потрібна як для власних цілей інвестора й ознайомлення з його намірами всіх можливих зацікавлених сторін, так і для самої держави з метою визначення стратегічних пріоритетів щодо надання державної підтримки реалізації зазначених проектів.

Концептуальні аспекти інвестиційного проектування в молочному скотарстві мають ґрунтуватися на основних положеннях та цільових індикаторах Національного проекту «Відроджене скотарство» (рис. 1) [6]. На основі даних щодо потреби в інвестиціях у молочне скотарство, визначених у проекті Концепції комплексної державної програми реформ та розвитку сільського господарства України [7] залежно від розміру ферми, з урахуванням індексу інфляції розраховано основні показники вартості інвестиційних проектів створення та організації виробництва молока за безприв'язного утримання корів на фермах за цінами 2012 р. (табл. 1).

Розрахунки свідчать про чіткий прояв ефекту масштабу через показник загальних інвестицій на 1 скотомісце. Так, зі збільшенням розмірів ферми від 600 до 2000 корів сума інвестицій на 1 скотомісце зменшується зі 123,4 тис. грн. до 96,3 тис. грн. відповідно, тобто на 22%. Тому, за інших рівних умов, а головне – наявності фінансових ресурсів, ефективніше вкладати кошти в будівництво саме великотоварних ферм.

Одним із ключових складників реалізації Національного проекту є орієнтація на будівництво сучасних молочнотоварних ферм. На основі визначеної вище вартості інвестиційних проектів створення таких ферм здійснено оцінку прибутковості цих проектів, виходячи із сучасних вартісних параметрів, які сформувалися в сільгосп підприємствах.

Розрахунки показують, що розміри ферми та продуктивність корів прямо впливають на показники рентабельності інвестицій та обернено – на строки окупності проекту.

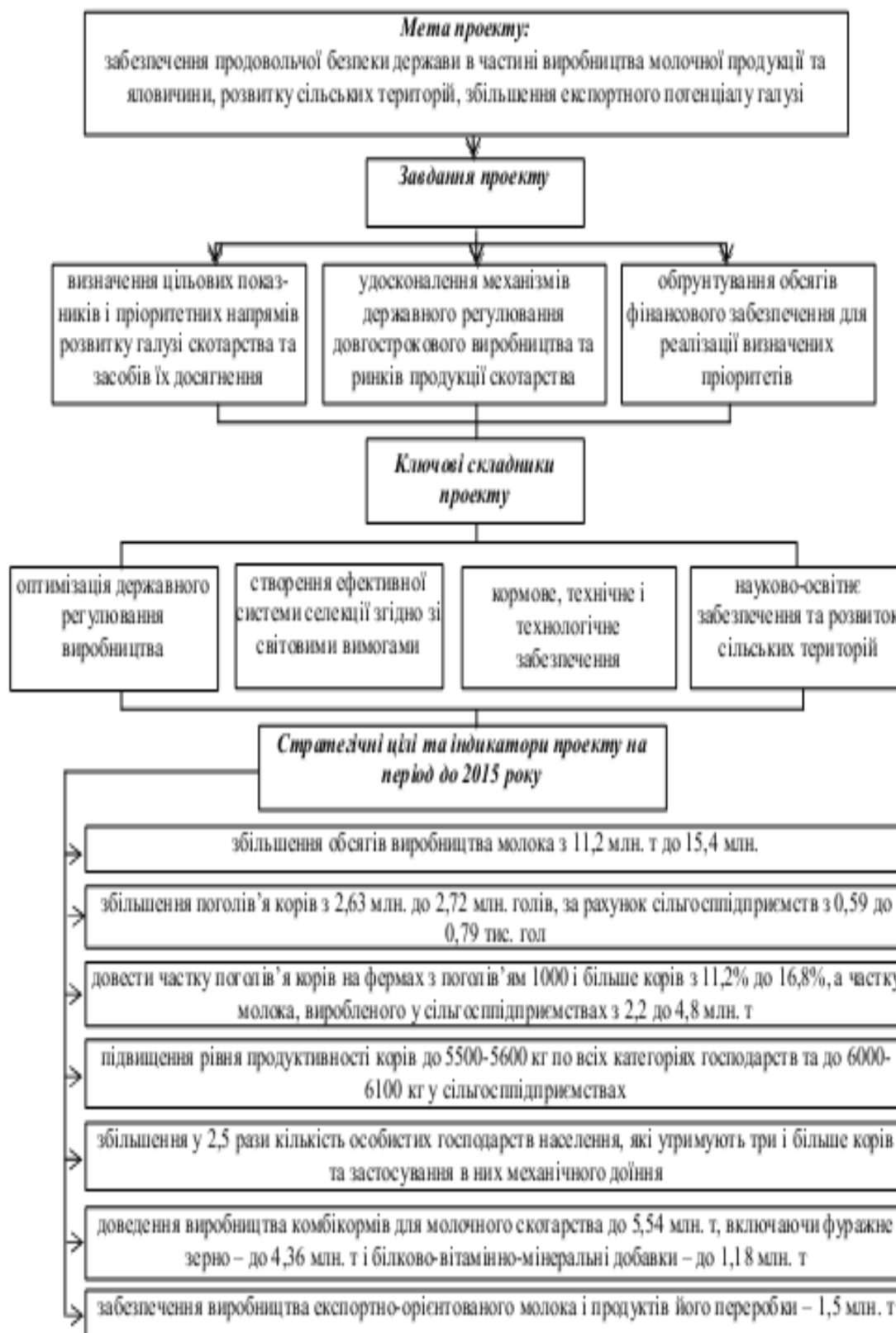

Рис. 1. Основні складники Національного проекту «Відроджене скотарство»

Джерело: Побудовано за даними [6].

Таблиця 1

Основні показники вартості інвестиційних проектів створення та організації виробництва молока на фермах з технологією безприв'язного утримання корів за цінами 2012 р.

Складові елементи	Розмір ферми, корів		
	600	1000	2000
Інвестиції в основні засоби, млн грн	66,35	100,67	176,00
інвестиції в споруди та обладнання	48,40	71,28	119,68
проектно-кошторисна документація	2,11	2,99	3,52
вартість тварин	15,84	26,40	52,80
на 1 скотомісце, тис. грн	110,6	100,7	88,0
Інвестиції в оборотні засоби, млн грн	7,66	11,44	16,63
В т. ч.: корми, ветпрепарати, комунальні витрати, ремонт, оплата праці та ін. витрати	7,66	11,11	16,63
на 1 скотомісце, тис. грн	12,8	11,4	8,3
Загальні інвестиції, всього, млн грн:	74,01	112,11	192,63
на 1 скотомісце, тис. грн	123,4	112,1	96,3

Джерело: розраховано за даними [6].

Так, за однакового розміру прибутку на скотомісце при зростанні продуктивності корів зростають показники рентабельності інвестицій та зменшуються строки окупності капіталовкладень. На фермі з поголів'ям 600 корів при продуктивності 5000 кг строк окупності інвестиційного проекту становить майже 25 років, при продуктивності 9000 кг – близько 14 років. При цьому на фермі з поголів'ям 2000 корів з продуктивністю 5000 кг строк окупності проекту зменшується до 19 років, а з продуктивністю 9000 кг – становить близько 11 років.

Вигідність бізнесу в молочному скотарстві покращується, якщо спрямовувати інвестиції у створення великотоварних ферм (це дає можливість зменшити питому вартість скотомісця), пристосовану до виробництва високоякісного за світовими вимогами та стандартами якості молока, яке буде купуватися за вищими цінами (це потребує відповідного обладнання).

Отже, за проведеними розрахунками, найоптимальніший варіантом за критерієм прибутковості є вкладення коштів у інвестиційний проект ферми з поголів'ям 2000 корів та продуктивністю 9000 кг, рентабельність інвестицій становить 9,3%, а строк окупності складає 10,7 років. Досить тривалі строки окупності та продовження негативних тенденцій у розвитку молочного скотарства є сигналом для критичного переосмислення стратегії і тактики державної підтримки цієї галузі в напрямі переорієнтації економічної політики та посилення уваги до механізму підтримки саме інвестиційних рішень аграрних підприємств.

Перш за все, мова йде про необхідність розробки державної програми здешевлення вартості кредитів комерційних банків та забезпечення її чіткого фінансування. Наразі держава обіцяє компенсувати частину витрат на будівництво тваринницьких об'єктів, але лише по завершенню проектів і тільки на конкурсній основі, що поки не створило належних стимулів для інвестування коштів у ці проекти. Одним із факторів, який гальмує розвиток інвестиційних процесів у досліджуваній галузі є відсутність довіри до держави, тому інвестиційна підтримка повинна здійснюватися на основі створення таких умов, які б забезпечили можливість підприємствам самостійно акумулювати кошти для реалізації інвестиційних проектів. Здійснення значних інвестиційних проектів у молочному скотарстві потребує запровадження такої аграрної політики, яка б дала змогу оптимально пов'язати інтереси держави з інтересами інвесторів, зокрема й іноземних.

Фундаментальні засади інвестиційного проектування в молочному скотарстві сільськогосподарських підприємств у найближчій перспективі сформовані в Національному проекті «Відроджене скотарство». Одним із ключових складників проектування інвестицій є оцінка прибутковості інвестиційних проектів створення та організації виробництва молока на фермах з технологією безприв'язного утримання корів. Дослідження показали, що навіть на великотоварних фермах з високопродуктивним молочним стадом та достатньо високою прибутковістю поточних витрат, строки окупності таких проектів є досить тривалими, що не спонукає інвесторів вкладати кошти. За таких умов пошук інвестиційних ресурсів має ґрунтуватися на сприятливій інвестиційній політиці та гарантіях держави, що потребує проведення поглиблених досліджень цього питання в перспективі.

Проблему інвестиційного забезпечення розвитку галузі молочного скотарства доцільно розв'язувати шляхом:

– удосконалення інвестиційної політики держави у напрямі переорієнтації її на повне забезпечення інвестиційних потреб аграрних підприємств, стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, посилення ролі інвестиційної підтримки сільськогосподарських товаровиробників та удосконалення її механізмів, покращення умов залучення зовнішніх інвестицій в агропромислове виробництво;

– забезпечення формування інвестиційних ресурсів у сільському господарстві за пропорцією, що характеризується співвідношенням між власними і залученими джерелами як 2:1. За розрахунками ННЦ “ІАЕ” обсяги власних джерел фінансування інвестицій у сільське господарство в 2015 і 2020 роках по песимістичному варіанту мають становити 14 і 21 млрд грн, а по оптимістичному – відповідно 20 і 30 млрд гривень. З розрахунку на 1 грн приросту інвестицій в основний капітал сільського господарства у 2016-2020 рр. очікується отримати відповідно 2,53 грн приросту валової продукції галузі [8];

– удосконалення механізмів державної інвестиційної підтримки сільськогосподарських товаровиробників шляхом надання її на поворотній основі;

– недопущення випадків необґрунтованого виділення і нецільового використання коштів, переорієнтація їх на потреби малого та середнього агробізнесу;

– формування механізму підтримки інвестицій особистих селянських господарств;

– створення умов для пріоритетного розвитку тваринництва, насамперед м'ясного та молочного скотарства за рахунок коштів державного бюджету, кредитів та капіталу інвесторів;

– забезпечення стабілізації та посилення ролі кредитного механізму при формуванні джерел фінансування інвестицій у сільське господарство;

– усунення перешкод діяльності іноземних інвесторів у сільському господарстві з дотриманням національних інтересів;

– сприяння процесу створення на обезлюднених сільських територіях відокремлених фермерських садиб та їх автономного ресурсного забезпечення;

– надання депресивним сільським регіонам статусу територій пріоритетного розвитку, що згідно із законодавством передбачає пільги інвесторам;

– посилення рівня захисту прав інвесторів, а також власників земельних ділянок і майнових об'єктів.

Висновки. Теоретично доведено, що в сучасних умовах основним інструментом механізму реалізації стратегічних цілей економічного розвитку підприємства є

інвестиції. Досліджені причини зниження інвестицій в молочне скотарство, особливості інвестування галузі. На основі визначеної вартості інвестиційних проєктів створення молочних ферм здійснено оцінку прибутковості цих проєктів, виходячи із сучасних вартісних параметрів, які сформувалися в сільгосп підприємствах.

Обґрунтовані практичні рекомендації щодо інвестиційного забезпечення розвитку галузі молочного скотарства. Серед них головні: формування інвестиційних ресурсів за співвідношенням між власними і залученими джерелами як 2:1; удосконалення механізмів державної інвестиційної підтримки; недопущення випадків необґрунтованого виділення і нецільового використання коштів, переорієнтація їх на потреби малого та середнього агробізнесу; формування механізму підтримки інвестицій особистих селянських господарств; створення умов для пріоритетного розвитку молочного скотарства; забезпечення стабілізації та посилення ролі кредитного механізму; усунення перешкод у діяльності іноземних інвесторів з дотриманням національних інтересів.

Список використаної літератури

1. Павловська Л. Д. Інвестиційне забезпечення інвестиційного розвитку сільськогосподарських підприємств: монографія / Л. Д. Павловська, В. М. Ходаківський. – Житомир: Вид-во «Полісся», 2015. – 236 с.
2. Коваль П. В. Ефективність функціонування аграрних підприємств в умовах зміни темпів і пропорцій відтворення ресурсного потенціалу / П. В. Коваль. // Економіка АПК. – 2005. – № 8. – С. 45-52.
3. Місюк М. В. Ринок продукції скотарства: монографія / М. В. Місюк. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2012. – 330 с.
4. Канінський П. К. Молочне скотарство Полісся: стан і перспективи розвитку: монографія / П. К. Канінський, П. В. Шваб. – К.: ННЦ "ІАЕ", 2009. – 236 с.
5. Мостенська Т. Л. Виробництво молока та молокопродуктів в Україні / Т. Л. Мостенська, М. П. Сичевський, В. В. Халеба, І. В. Кузнецова // Нац. ун-т харч. технологій. – 2010. – № 33. – С. 119-121.
6. Національний проєкт «Відроджене скотарство». – К.: ДІА, 2011. – 44 с.
7. Проєкт Концепції комплексної державної програми реформ та розвитку сільського господарства України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/search?q>

8. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / [за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка]. – [2-е вид., переробл. і допов.] – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2012. – 218 с.

МРАЧКОВСКАЯ Н. К. ИНВЕСТИЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ ОТРАСЛИ МОЛОЧНОГО СКОТОВОДСТВА

Исследованы причины снижения инвестиций в молочное скотоводство, особенности инвестирования отрасли. В результате определения стоимости инвестиционных проектов создания молочных ферм осуществлена оценка прибыльности этих проектов, исходя из современных стоимостных параметров, которые сформировались в сельхозпредприятиях.

Обоснованы практические рекомендации инвестиционного обеспечения развития отрасли молочного скотоводства. Среди них главные: формирование инвестиционных ресурсов по соотношению между собственными и привлеченными источниками как 2:1; совершенствование механизмов государственной инвестиционной поддержки; недопущение случаев необоснованного выделения и нецелевого использования средств, переориентация их на нужды малого и среднего агробизнеса; формирование механизма поддержки инвестиций личных крестьянских хозяйств; создание условий для приоритетного развития молочного скотоводства; обеспечение стабилизации и усиления роли кредитного механизма; устранение препятствий в деятельности иностранных инвесторов с соблюдением национальных интересов.

Ключевые слова: инвестиции, отрасль, молочное скотоводство, механизм, государственная инвестиционная поддержка, сельскохозяйственные предприятия.

MROCKOWSKA N. K. INVESTMENT SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF DAIRY CATTLE BREEDING INDUSTRY

The article investigates the reasons of dairy cattle investments decline, peculiarities of the branch investment. On the basis of the settled value of the investment projects of dairy farms creation, the evaluation of these projects profitability is carried out on the assumption of the modern costs characteristics formed in agricultural enterprises.

Practical recommendations concerning investment provision of dairy cattle branch development are justified. The most significant among them are: investment resources formation according to the 2:1 correlation between own and provided resources;

improvement of state investment support mechanisms; prevention of the cases of unjustified funds allocation and their inappropriate use, reorientation of those funds for the needs of small and medium agribusiness; formation of private funds investment support mechanisms; setting up of conditions for the dairy cattle priority development; stability providing and reinforcement of credit mechanism role; elimination of obstacles in foreign investors activity following national interests.

Keywords: investments, branch, dairy cattle, mechanism, state investment support, agricultural enterprises.